

JAC BOSMANS

Verwante paters en broeders

Een familiegeschiedenis in de
trappistenabdij Lilbosch te Echt

Verwante paters en broeders

Een familiegeschiedenis in de trappistenabdij Lilbosch te Echt

Jac Bosmans

Uitgeverij Verloren, Hilversum, 2022, 240 pagina's, ISBN 978-90-87049-86-7, € 25,-

Veel katholieke kinderen groeiden in de periode van het 'rijke roomsche leven' (1900-1960) op met paters, broeders en zusters in hun nabijheid, met name op scholen en binnen de families. Er bestonden boekjes waarin de neefjes en nichtjes versjes konden vinden om bij een professiefeest voor hun heeroom en tante-zuster op te zeggen. In een van die versjes wordt het vertrek van tante naar het klooster door de kleintjes betreurd, maar het feest maakt veel goed: 'Het was een groot verlies / Toen Tante ons ging verlaten / Maar nu is 't pret vandaag / 't Was fijn te mogen komen / We deden 't maar wát graag'. Heerooms en tantes-zuster hebben voor menig neefje en nichtje een voorbeeldfunctie vervuld. In de kinderbeleving waren feesten en bezoeken in kloosters of het verlof van een heeroom missionaris of tante missiezuster die spannende verhalen vertelde, grote belevenissen. Daarmee werden vaak kiemen gelegd voor latere roepingen.

Paters, broeders en zusters binnen de familie hebben neven en nichtjes, achterneven en achternichtjes ook aangespoord om later, na het overlijden van die heerooms en tante-missiezusters, onderzoek te doen naar hun levens. Zij vormen een flink aandeel van de bezoekers aan de studiezaal van het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven in Sint Agatha, waar de archieven van een honderdtal orden en congregaties zijn ondergebracht. Hun onderzoek mondt veelal uit in teksten als onderdeel van een stamboom of binnen de familie verspreide levensgeschiedenissen. Soms komt het tot een handelsuitgave die een groter publiek bereikt. Voorbeelden uit de laatste jaren zijn: *Witte zuster in donker Afrika* over Aagje Wesselingh door haar nicht Joke Linders (2008), *Van laagveen en rode aarde* over Frans Wesselingh door zijn neef Anton Wesselingh (2014), *De tovenaars van Timor* over Henk van Wissing svd door zijn neef Pieter van Wissing (2022) en *Waarom zouden we bang zijn?* over Bernard van Klaarwater msc door zijn nicht Marianne Visser van Klaarwater (2022).

Veelal hebben deze auteurs brieven die in de familie bewaard zijn gebleven tot hun beschikking, een type bronnenmateriaal dat juist in de congregatiearchieven ontbreekt.

In de familie van Jac Bosmans (*1945), de auteur van het hier besproken boek *Verwante paters en broeders*, was het wel heel bijzonder gesteld: het gezin van zijn opa van moederszijde (Giesberts-Geraedts) telde maar liefst drie paters, twee broeders en een zuster. De zus van zijn opa trad in bij de Liefdezusters van het Kostbaar Bloed in Koningsbosch, de vijf broers bij de trappisten in Lilbosch. En ook een broer uit het gezin van oma van moederszijde (Wegberg-Beulen) werd trappist in Lilbosch. Zo groeide de auteur op met zes oud-ooms in Abdij Lilbosch. Bovendien beheerde vader Severijn Giesberts met zijn vrouw Maria Geraedts vanaf 1902 – drie van hun zonen waren al ingetreden – het hotel Sint Joseph aan het begin van de oprijlaan naar de abdij. Het hotel fungeerde als het gastenverblijf, met name voor vrouwen die niet in de abdij mochten overnachten. En zoon Sef, grootvader van de auteur, was ook bij de abdij betrokken als koetsier en als kok op het door de monniken in 1906 begonnen Sint-Bernarduscollege, een jongensinternaat. Tenslotte waren de ouders van het gezin Wegberg-Beulen de eigenaars van het café aan de Pepinusbrug in de nabijheid van de abdij, waar de leerlingen snoep, sigaretten en andere verboden waar konden kopen. Twee zonen uit dit gezin, broers van de oma van de auteur, waren ook koetsier voor het klooster.

Niet verwonderlijk dat de grote betrokkenheid binnen zijn familie met Abdij Lilbosch bij

de auteur veel vragen oproep over hoe die betrokkenheid tot stand is gekomen, wat de gevolgen ervan waren en hoe de onderlinge verhoudingen lagen binnen de familie. Die vragen worden in het 'Voorwoord' behandeld en in de loop van het boek komen er meer vragen bij. Binnen de familie werden vooral anekdotes verteld, maar de auteur wilde meer: lacunes in de kennis zoveel mogelijk opvullen door historisch onderzoek (p. 189). Die taak is Jac Bosmans, emeritus-hoogleraar geschiedenis aan de Radboud Universiteit in Nijmegen, wel toevertrouwd. Historisch onderzoek vergt de geschikte bronnen om de gestelde vragen te beantwoorden. Juist dit vormde, zoals de auteur in zijn 'Voorwoord' uiteenzet, een probleem bij het schrijven van het boek.

Het boek bestaat uit twee delen. In deel 1, 'Lilbosch', wordt de geschiedenis van het trappistenklooster, in 1883 gesticht vanuit de Abdij Sint Benedictus te Achel, verteld. Voor dit deel zou het nodig zijn geweest het archief van het klooster te raadplegen. Helaas: het archief van vóór de Tweede Wereldoorlog is in 1942 door het Naziregime in beslag genomen en niet teruggevonden. Tot het archief van de latere jaren, dat in de abdij berust, kreeg de auteur geen toegang. Wel kon hij het archief van abdij Koningshoeven in Tilburg raadplegen, dat een belangrijke rol speelde bij de ontwikkelingen in Lilbosch, mede door de aanwezigheid van leerlingen die op kosten van Koningshoeven in het Sint-Bernarduscollege hun opleiding volgden, en doordat in crisissituaties en in de oorlogsjaren Koningshoeven een toevluchtsoord was voor monniken van Lilbosch.

Dit eerste deel, dat qua omvang de hoofdmoot vormt van het boek (p. 15-186), is door de auteur 'bedoeld als een soort decor voor de levensschetsen van de verwante paters en broeders in het tweede deel'. Deel 2 (p. 189-257), getiteld 'Verwante paters en broeders' (ook de titel van het boek), bevat de levensschetsen van de zes oudooms. De omvang van die biografieën is uiteenlopend, afhankelijk van de hoeveelheid beschikbare informatie. Die hoeveelheid hing weer af van de rol die de betreffende oudoom heeft gespeeld. Het uitgebreid zijn de biografische schetsen van Augustinus (1880-1958), die zeventien jaar prior en aansluitend vijf jaar abt is geweest, van Nivardus (1894-1977), jarenlang leraar wis- en natuurkunde op het Sint-Bernarduscollege, en van Placidus (1891-1975), ook leraar en een aantal jaren directeur van het college. Over de andere drie gebroeders Giesberts "valt eigenlijk niets bijzonders te zeggen" (p. 231). Hun biografietjes zijn derhalve zeer summier. Voor dit tweede deel betreurt de auteur dat hij te laat met zijn onderzoek is begonnen, toen hij haast niemand meer van de generatie van zijn ouders kon bevragen. In het familiearchief zitten uitsluitend een paar brieven van de paters Placidus en Nivardus waaruit enkele citaten komen.

Al met al is het Bosmans gelukt een levendig geschreven geschiedenis van Abdij Lilbosch in Pey, thans onderdeel van de gemeente Echt-Susteren, te schrijven. Temeer daar er nog geen gedegen publicatie over de abdij bestond, kunnen geïnteresseerden in de Limburgse geschiedenis en in kloostergeschiedenis daar blij mee zijn. Zoals gezegd werd het klooster in

1883 vanuit de Achelse Kluis gesticht. De redenen om een nieuwe stichting te beginnen, waren het plaatsgebrek in Achel door een grote toestroom van novicen en de antiklerikale houding van de Belgische regering, waardoor sluiting van de Achelse Kluis werd gevreesd. Allereerst komt ter sprake de moeizame beginperiode in de afgelegen hoeve Lilbosch in een moerassig gebied. In 1912 werd het klooster tot abdij verheven. Dat was de bevestiging van de levensvatbaarheid van het klooster, dat nu op eigen benen kon staan. Daarbij speelde mee dat het in 1906 begonnen Sint-Bernarduscollege een succes was. Dit in de onmiddellijke nabijheid van het klooster gelegen jongensinternaat, waar de paters voor het onderwijs zorgden, telde in het beginjaar al meer dan honderd leerlingen. Dit aantal zou in de volgende jaren verdubbelen. Het schoolleven krijgt ruim aandacht. Dat heeft ook te maken met een belangrijke bron die ter beschikking stond: het blad *Oriens*, dat als leerlingenblad van het college heeft bestaan van 1928 tot 1942 en van 1951 tot 2003 als blad van de reünistenvereniging. In het tijdschrift staat veel informatie over de school en ook over de abdij. Bovendien bevatten de jaargangen van *Oriens* de nodige herinneringen van oud-leerlingen, waardoor er over het school- en internaatleven in detail en met levendige anekdotes verhaald kon worden. Het is een rijke bron, maar de auteur is zich er wel bewust van om de aard van de bron in ogenschouw te blijven houden: negatieve berichtgeving zal er niet snel in te vinden zijn.

Ruim aandacht krijgt de crisis die zich in de jaren 1930 in de abdij afspeelde. Deze crisis

leidde tot het terugtreden van abt Augustinus Giesberts, een van de oud-ooms, en zijn vertrek naar elders. Op basis van het archief van Koningshoeven heeft de auteur de gang van zaken kunnen reconstrueren. Binnen de familie werd er nooit over gesproken (p. 216). Belangrijke oorzaak van de crisis was de verslapping van de kloosterregels als gevolg van de taken die paters en broeders op het college hadden. Voor trappisten was het beheer van een kloosterschool met taken voor de monniken geen gebruikelijke zaak, in tegenstelling tot de abdijscholen van benedictijnen. Ook de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog (internering van abt Pius Strijbosch, inbeslagname van het klooster) krijgen een eigen hoofdstuk. De beschrijving van de naoorlogse periode, het laatste hoofdstuk van deel 1, sluit af met de paragraaf 'Livarvarken'. In de beginperiode werd het moerasgebied rond het klooster tot landbouwgrond ontgonnen en bovendien tot weidegrond voor melkvee dat de kloostergemeenschap inkomsten voor haar levensonderhoud verschaftte. In 2000 is begonnen met het fokken van een bijzonder soort scharrelvarken, het Livar-varken, dat commercieel een succes is.

Zoals gezegd bevat deel 2 de levensbeschrijvingen van de zes oudooms. Door gebrek aan bronnenmateriaal (persoonsdossiers, correspondentie, egodocumenten) blijven de biografieën noodgedwongen aan de buitenkant en blijft het innerlijk leven van de betrokkenen veelal ongrijpbaar. Dit is vaak het probleem bij het schrijven over kloosterlingen. Vragen als wat hen bewoog, hoe zij hun roeping beleefden

en hoe hun worsteling was – ze zijn doorgaans moeilijk te beantwoorden. Zo blijven ook in dit boek veel vragen naar het leven van de oudooms binnen de communiteit onbeantwoord.

Een glimp van de geestelijke nood van enkele betrokkenen komt kort ter sprake in de paragraaf over Robertus (1891-1968) op pagina 233. Hij is in 1912 opgenomen in het Sint-Servatiusgesticht te Venray en zou er tot zijn dood in 1968 blijven. Binnen de familie gold hij als 'muziekgek', maar hij werd blijkbaar in de familie doodgezwegen. De auteur heeft nooit weet gehad van zijn bestaan. Naar aanleiding van Robertus is op dezelfde pagina te lezen dat ook broer Stanislaus (1878-1944) zwaar op de hand was en aan het einde van zijn leven overspannen. En dat broer Sef, kok en koetsier voor de abdij, daar eveneens onder gebukt ging. Dan wordt welhaast terloops vermeld dat moeder Maria Geraedts, de moeder van de vijf trappisten, altijd al zwaar op de hand was en zij "leed ook nog eens onder godsdienstwaanzen en op den duur werd dat reden om haar te laten opnemen in het vrouwengesticht Sint Anna, eveneens te Venray". Zij bleef daar opgenomen, mogelijk vanaf eind 1908, toen Sint Anna werd geopend, tot aan haar overlijden op 13 mei 1928. In die jaren heeft haar man Severijn het hotel en gastenverblijf bij het klooster alleen beheerd, na zijn dood in 1923 voortgezet door dochter Maria.

Zou het niet goed zijn geweest om met name de al dan niet vermeende godsdienstwaanzen van de moeder iets meer te belichten in deze 'familiegeschiedenis', zoals het boek in

de ondertitel wordt genoemd? Dat zou vragen hebben opgeroepen over de invloed van de moeder op de levenskeuzes van de zonen. Ongetwijfeld vragen die moeilijk te beantwoorden zijn, maar ook het oproepen van vragen kan verhelderend zijn.

Otto S. Lankhorst